

Владимир ПОЛОМАЦ  
Крађујевац

## ЈЕДНА ОНОМАСТИЧКА НАПОМЕНА УЗ ПОВЕЉЕ КНЕЗА ЛАЗАРА И ДЕСПОТА СТЕФАНА (Прилог етимологији стсрп. проепонима *Декиндић*)<sup>1</sup>

Рад представља покушај етимолошке анализе стсрп. проепонима *Декиндић* потврђеног два пута у повеђи патријарха Спиридона властелину Обраду Декиндићу (9. јануар 1388). У раду се – у ослонцу на румунски ојконим *Decindea* – износи хипотеза о романској етимологији овог проепонима и предлаже ново читање – *Дећиндић*.

Кључне речи: Обрад Декиндић, повеље патријарха Спиридона, повеље кнеза Лазара, повеље деспота Стефана, етимологија, ономастика.

1. Публиковањем повеља и писама кнеза Лазара (2003) и деспота Стефана (2007) академик Александар Младеновић вишеструко је задужио српску науку. Издањем текстова у оригиналној графици, транскрибованим и језички осавремењеним текстовима повеља и писама, публиковањем фотографских снимака повеља и писама, као и зналачким филолошким напоменама уз сваки од поменутих сегмената рада, не само да је постављен нови стандард приликом издавања српских средњовековних споменика, већ је и проучаваоцима српског средњег века различитих струка понуђена поуздана грађа за даља истраживања<sup>2</sup>. Посебан значај имају ова издања за српску историјску ономастику будући да се у њима доноси велики број средњовековних (микро)топонима, као и један мањи број личних имена<sup>3</sup>.

2. Полазећи дакле од поменутих издања повеља и писама кнеза Лазара и деспота Стефана у овом прилогу ћемо покушати да објаснимо један интересантан ономастички податак – различито именовање српског средњовековног властелина (војводе) Обрада који се помиње у неколико одредаба са различитим секундарним именом као *Обрад Драгос(л)аљић* и *Обрад Декиндић*. Овакво различито именовање једног истог властелина представља свакако још једно занимљиво сведочанство о непостојању развијеног и устаљеног система презимена у старосрпском друштву у XIV веку<sup>4</sup>. Основни циљ овог прилога представља покушај да се пруг-

1 Рад је настао у оквиру пројекта 148024Д (*Српски језик и друштвена креишања*) који финансира Министарство науке Републике Србије.

2 О значају *Повеља кнеза Лазара* исп. приказе Пижурца 2003 и Ђирковић 2000.

3 О значају *Повеља кнеза Лазара* за српску историјску ономастику исп. Лома 2004.

4 Уп. Куртовић 2009: 17: „Линију трајног презимена у средњем вијеку нису имале ни познате властелинске лозе, па ни владарске.“

жи етимолошко објашњење *проейонима* (или како се у ономастичкој и историјској литератури још среће *антропономастичког придевка* или *једнокрајног презимена*)<sup>5</sup> Декиндић, а такође, и да се у вези са тим покуша објаснити семантичка мотивација двоструког именовања. Одговор који нудимо у овом реферату свакако је хипотеза, не нужно и коначан одговор, те се питање на неки начин може сматрати и даље отвореним, како за дописивање, тако и за другачија тумачења.

3. Пре него што покушамо дати етимолошко објашњење биће неопходно да размотримо и екстралингвистичке чиниоце, у овом случају малобројне историјске чињенице о војводи Обраду које су нам познате само на основу неколико одредаба из повеља кнеза Лазара, патријарха Спиридона и деспота Стефана. Навешћемо их овде хронолошким редом.

3.1. У повељи кнеза Лазара којом се потврђују Обрадови прилози цркви св. Ваведења у селу Кукањ у Ибру налази се *Обрад Драгосаљих: Вѣспомѣнѣ же господствѣ ми, властелинѣ господства ми Свѣрадѣ Драгосалик, тако да си съзигне црковь, на своимъ вѣщинѣ. ѣ селѣ зовомомѣ Коуканѣ. юже и създа ѿ основаниа, съ повелѣниемъ господства ми. храмъ Вѣведение Светаѣ въ Светихъ. Прѣнепороочниѣ Владычице Нашеѣ Богородице, покровѣ и створѣдению християнскомѣ и моѣи топлои помощници, и прѣдстателници* (Младеновић 2003: 203). У преводу А. Младеновића (2003: 206–207): „Мој властелин Обрад Драгосаљих рече ми [да жели] да себи сазида цркву на својој баштини у селу званом Кукањ. По мојој заповести он је њу из основа подигао – Храм Ваведење [Увођење] Свете [Богородице] међу Светима, Пренепорочне Владичице наше Богородице, заштити и темељу хришћанском, мојој заштитници која ми срдачно помаже.”

3.2. У хронолошки млађој повељи патријарха Спиридона о истом предмету (издата 19. јануара 1388. године) налази се у двама одредбама *Обрад Декиндић*.

Прва одредба: *Видѣ Сѣмѣненіе ми записаніе и створѣженіе господами светіими крали срѣбскіими и господиномѣ царемъ Стѣфаном, и господиномѣ кнезомъ Лазарем. црковь ѣ Ивоѣ Вѣведение Света въ Светіихъ, воеводѣ Свѣрада Декиндѣ. трудомъ и потѣшаніемъ, и съ сѣрдѣіемъ.* (Младеновић 2003: 210). У преводу А. Младеновића (2003: 213): „Видех ја повељу и потврду светих господара краља српских и господара цара Стефана [Душана], и господара кнеза Лазара: Цркву у области реке Ибра, [посвећену] Ваведењу Свете Богородице међу Светима, [коју је] војвода Обрад Декиндић [Драгосаљих подигао својим] трудом, бригом и добром вољом [...]“

Друга одредба: *Сѣмѣненіе ми записа воеводѣ Свѣрадѣ Декиндию въ вѣчною вѣщинѣ до вѣка, више реченнѣ црковь паже ест въ записаніи светіихъ господѣ и краљѣ и господина цара Стѣфана. такожде и милостию и записаніемъ благочѣстиваго господина Срѣблемъ кнеза Лазара. село Кѣка[н]ѣ и заселькѣ мѣ*

5 Будући да *Декиндић* не представља презиме у данашњем смислу те речи, овде смо – идући за М. Грковић [1976] – користили термин *проейоним*. Термин антропономастички придевак употребљава Г. Јовановић (1987: 600), а термин *једнокрајно презиме* Е. Куртовић (2009).

Чајтина и Шипачно, и Новоселани сѣ вѣсеми мѣстами и правинами и с планином села тогаи... (Младеновић 2003: 210). Исп. превод А. Младеновића (2003: 213–214): „[...] ја... записах војводи Обраду Декиндићу [Драгославићу] вишеречену Цркву као вечну [његову] баштину заувек – која је [записана] у повељама светих господара и краљева, и господара цара Стефана – [а што је учињено] такође милошћу и повељом побожног господара Срба кнеза Лазара: село Кука[њ] и његов заселак Чајтина, Шипачно и Новоселани са свима међама и правима и с планином тога села“.

3.3. Повеља цара Стефана Душана о овом предмету, о којој сазнајемо посредно на основу друге цитиране одредбе, до данас нам је остала непозната. Још један помен овог властелина – под именом *Обрад Драгославић*<sup>6</sup> – налази се у повељи коју је издао кнез (а касније деспот) Стефан Лазаревић (заједно са мајком Милицом и братом Вуком) манастиру Хиландару: И како прѣхѡди кѣ мнѣ изъ Хїландаѡа · чѣстнѣиши вѣ инѡкѡхъ старѣць кѡѡ Гїерасимъ · и сѣ нимъ чѣстни старци хїландаѡсци кѡѡ Іаковъ · и поп Сїлвестѡъ · и Сїмѡн игѣмѣнь ѡрашѣчкии · и спѡмѣнѣше ми за цѡркѡвѣ ѡ Иѡѡѡ. Вѣведенїе Светаа вѣ Светихъ · вацинѡѡ ѡбрада Драгославиѡа · како ю је билъ ѡбѣкѣлъ Хїландаѡѡ. и ѡ хрїсѡвѣлъ ѡѡписалъ а не издалъ · И изнеѡѡди се Господѡтѡѡ ми ѡбрад · И за негѡѡѡ неѡѡѡѡ ѡзеѡ мѡ · и даѡ негѡѡѡ вацинѡѡ властелїнѡ мѡмѡѡ ѡѡ пронїю · (Младеновић 2007: 156–157). Исп. превод истог аутора (Младеновић 2007: 160–161): „И дође мени из Хиландара најчаснији међу монасима старац господин Ђерасим и с њим часни старци хиландарски господин Ијакѡв, поп господин Силвестар и Симон, игуман орашачки. И споменуше ми за Цркву у Ибру Ваведење [Увођење] Свете [Богородице] међу Светима, баштину Обрада Драгославића, како ју је био обећао Хиландару и у повељу уписао а није [је] предао. И изневери ме Обрад! И због његове непослушности одузех му баштину и дадох је своје властелину у пронију.“

3.4. На основу изнетих података из три наведене повеље може се закључити да је војвода Обрад припадао властелинској породици из средњовековне жупе Брвеник код Ибра. У овој области налазили су се село Кукањ и засеоци Чајтина (данас Чајетина), Шипачно (данас Шипачина/Шипачине) и Новоселани (данас Ново Село) (Младеновић 2003: 2001; Шуица 2003: 122–123), поседи које је Обрад приложио цркви св. Ваведења у Кукању. Обрадови баштински поседи припадали су његовој породици најмање две генерације уназад судећи бар по формулацији из Лазареѡе повеље у којој се помињу његови „родитељи и прародитељи“ (Шуица 2003: 119). У периоду после Косовске битке одиграли су се догађаји који су пореметили вазалне односе између војводе Обрада и Лазареѡих наследника, што је у крајњем исходу довело до одузимања породичне баштине војводе Обрада, о чему недвосмислено сведочи цитирана одредба из повеље деспота Стефана. Природа Обраѡе „невере“ у историјској ли-

6 У Миклошићевом издању ове повеље налази се и *Обрад Драгојлалић* што представља погрешно читање (Младеновић 2003: 202).

тератури најчешће је објашњавана издајством у Косовској бици, што је мање вероватно, или ступањем у вазални однос према новом господару Вуку Бранковићу, што је вероватније (Шуица 2003: 119–120).

4. Проепоними *Драгославић* и *Драгосаић* етимолошки су прозирни. Још је А. Белић (1999: 127) утврдио да овакви облици представљају различите фонетске варијанте патронима образованих од присвојног придева *Драгославъ* (основа *Драгослав-* + посесивни суфикс *-јъ*) и патронимског суфикса *-ић*. У даљем развоју, од *Драгославлић* губљењем сугласника *-в-* у групи *-вљ-* добили смо *Драгославић*, а онда и *Драгосаић*, губљењем сугласника *-л-* у групи *-сл-*. Да је овакав модел образовања патронима у XIV веку био веома продуктиван сведочи и *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског власнелинства* М. Грковић (1986: 231) у коме поред патронима *Драгославић* налазимо још 34 различита патронима овога типа, увек са очуваном сугласничком групом *-сл-*: уп. само *Љубиславић*, *Прибиславић*, *Градиславић*, *Ходиславић*, *Будиславић*, *Предиславић*, *Крајиславић*, *Војиславић*, *Сиројиславић*, *Хвалиславић*, *Толиславић*, *Озриславић*, итд.

Иако се графемска комбинација *ли* у примеру из повеће деспота Стефана Лазаревића (*Сѣв(а)да Драгославића*) теоретски може читати и као [ли] (како и чини Шуица 2003), несумњиво је да овде треба – с обзиром на то да је у питању патроним од присвојног придева *Драгославъ* – претпоставити читање са [љи]<sup>7</sup>.

5. У творбеној структури проепонима *Декиндић* на први поглед препознатљив је једино формант *-ић*. Приликом етимологизације структуре *декинд-* пошли смо од чињенице да се у њој налази сугласничка група *-нд-*, која свакако не представља словенско наслеђе, већ – како смо претпоставили у овом случају – вероватно утицај неког од романских балканских говора којим су у средњем веку на територији Брвеника могли говорити остаци балканског романског становништва.

5.1. Структуру *декинд-* покушали смо да интерпретирамо на различите начине. Хипотеза о двочланој структури у којој је први део *де-* романски предлог или контраховани члан који указује на провенијенцију, порекло, а други део властито име (нпр. стрп. *Къндѣдъ* < *Candidus*, уп. Грковић 1986: 111; стрп. *Кундетат*, уп. РЈА V 784; стрп. *Кандак*, уп. РЈА IV 817) или неки апелатив (као код савремених западнороманских презимена у Војводини, уп. *Дебре*, *Девалд*, *Делре*, *Деман*, *Деменди*, *Денегри*, уп. Арсенијевић 1992) одбачене су због недостатка средњовековних паралела, али и због тешкоћа које бисмо имали да објаснимо мотивацију (и уопште природу чина) двоструког именовања.

7 Читање са [ли] у презименима овога типа налази се и код других историчара. Тако, погрешно читање, налази се и код Е. Куртовића у раду о средњовековним *Радосалићима* (треба свакако *Радосаићима*) (уп. Куртовић 2009).

5.2. У ослонцу на румунски топоним *Decindea* и лично име *Decindești*<sup>8</sup> претпоставили смо и да је наш проепоним настао од румунског израз *decindea* „с оне стране“ (Tiklin 1987: 22) и српског суфикса *-ић*, мада је могуће и да је већ постојеће романско име *Decindești* једноставно морфолошки и творбено адаптирано старосрпском језику. Претпоставка о семантичкој мотивацији према топониму у старосрпском језику недоказива је услед одсуства топонима који би био мотивисан на поменути начин.

Понуђено објашњење води нас даље и ка другачијем читању нашег проепонима. Фонетском адаптацијом романског *Decindea* односно *decindea* вероватније је да смо у старосрпском језику добили *Дећиндић* него *Декиндић*. Овакво читање не би било у супротности ни са подацима које нам пружају повеље, будући да се граfiјска секвенца *ки* у последњој четвртини XIV века могла читати и као [ћи].

6. Тешко је одговорити на питање у каквом хронолошком односу стоје проепоними *Декиндић* (*Дећиндић*) и *Драгосаљић*. Могуће је претпоставити да *Декиндић* (*Дећиндић*) представља старо породично име Обрадових предака, које је у XIV веку почело да бива потискивано од стране новијег модела – патронима *Драгос(л)аљић*. Ипак, чини нам се вероватнијим могућност да су *Декиндић* (*Дећиндић*) и *Драгосаљић* хронолошки паралелна образовања, прво могуће добијено према очевом или породичном надимку („он(и) који су са друге стране“), а друго како смо видели према очевом имену. У прилог овоме може се навести чињеница да се у дубровачким документима из прве половине XV века писаним латинским језиком налази велики број особа из Дубровника или из дубровачког залеђа које су носиоци двају презимена (уп. имена у Куртовић 2009: 104–110).

7. Питање је да ли можемо на основу претпостављене етимологије проепонима *Декиндић* (*Дећиндић*) даље тврдити да су Обрадови преци били романског порекла, и да су у процесу славизације ипак сачували своје старо романско породично име прилагодивши га фонетски и морфолошки старосрпском језику. Иако би позитиван одговор био веома привлачан, ономастичке чињенице овде нам не могу бити поуздан доказ. Познато нам је да се у средњем веку, као и данас уосталом, лично име не може узети као поуздан маркер етничитета (подробније у Станојевић 1928–29). Именовање не подразумева увек аутоименовање унутар једне етничке и језичке групе, већ може бити и резултат различитих других спољашњих процеса, као што су рецимо политичке, верске и културне прилике или језичка мода.

Оно што можемо узети као сигурно је да је евентуална романска етимологија последица етничке и језичке интерференције између балканског романског и словенског (српског) становништва у XIV веку.

<sup>8</sup> Исп. Iordan 1963: 509: *Decindea*, cu derivatul “local” *Decindenii* și “personal” *Decindești: decindea (invechit) ‘dincolo, de cealaltă parte’*.

Детаљније процесе унутар овако скицираног односа двају етничких и језичких ентитета тешко је докучити, будући да не располажемо другим историјским и лингвистичким чињеницама.

### Скраћенице цитиране литературе

Арсенијевић, Милорад (1992). *Италијанска и западнороманска презимена у Војводини: фономорфолошка и орфографска анализа, адаптивационе форме и фреквенција*. Необјављена докторска дисертација, Филозофски факултет, Нови Сад.

Белић, Александар (1999). *Историја српскохрватског језика*. Изабрана дела Александра Белића, књ. 4, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Грковић, Милица (1976). *Имена у Дечанским хрисовуљама*. Нови Сад: Филозофски факултет/Институт за јужнословенске језике.

Грковић, Милица (1986). *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства*. Београд: Народна књига.

Јовановић, Гордана (1987). „Старосрпска антропонимија у „Јаничаровим успоменама“ или „Турској хроници“ Константина Михајловића из Островице (на основу најстаријег пољског и чешког рукописа из XVI века). *Зборник шесте југословенске ономастичке конференције*. Српска академија наука и уметности. Научни скупови, књ. XXXVII. Одељење језика и књижевности, књ. 7, стр. 597–606.

Куртовић, Есад (2009). *Рагосалићи – примјер „једнократних презимена средњег вијека“*, Историјски институт САНУ, Београд.

Лома, Александар (2004). На именословним врелима. Осврт на нова издања средњовековних дипломатичких извора. *Ономастолошки прилози XVII*: 459–478.

Младеновић, Александар (2003). *Повеље кнеза Лазара*. Београд: Чигоја штампа.

Младеновић, Александар (2007). *Повеље и писма десиоша Стефана*. Београд: Чигоја штампа.

Пижурица, Мато (2003). Повеље кнеза Лазара [приказ]. *Јужнословенски филолог*. LIX: 177–181.

PJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1880–1976, I–XXIII.

Станојевић, Станоје (1928–29). Лично име и народност у Србији средњег века. *Јужнословенски филолог*. VIII: 151–154.

Ђирковић, Сима (2004). Повеље кнеза Лазара и његова канцеларија. *Сџари српски архив*. II: 207–215.

Шуица, Марко (2003). Повеља кнеза Стефана Лазаревића којом се Хиландару прилаже црква Ваведења Богородичиног у Ибру. *Сџари српски архив*. III: 107–123.

\*

Constantinescu, N. A. (1963): *Dicționar onomastic romînesc*. București.

Iordan, Iorgu (1963): *Toponimia romînească*. București.

Tiktin, H. (1986–1989): *Rumänisch-deutsches Wörterbuch I–III*. 2. überarbeitete und ergänzte Auflage von P.Miron, Wiesbaden.

**AN ONOMASTIC NOTE IN CONNECTION WITH THE CHARTERS  
OF PRINCE LAZAR AND DESPOT STEFAN (SUPPLEMENT TO THE  
ETYMOLOGY OF THE OLD SERBIAN PROEPONYM *DEKINDIĆ*)**

**Summary**

The paper analyses the etymology of the Old Serbian proeponym *Dekindić*, registered two times in the charter of Patriarch Spyridon to Lord Obrad Dekindić which was issued on 9th January 1338. Based on the semantic parallel in the Romanian language – name *Decindești*, from the toponym *Decindea* and Romanian suffix *-ești*, in the paper an assumption is made that the Old Serbian proeponym was phonetically and morphologically adapted in Old Serbian as *Dekindić*. Roman etymology confirms that there was linguistic and ethnic transfer between Roman and Slavic people in the district of Brvenik in the mediaeval period.

Vladimir Polomac